

8987.укр

САМОСТІЙНИК ЧИ ФЕДЕРАЛІСТ?

Правда про Гетьмана Павла Скоропадського

Написав САМОВІДЕЦЬ

Видання Союзу Гетьманців Державників Америки
ШИКАГО, 1935

З друкарні СГД: 2406 W. Chicago Avenue, Chicago, Illinois

**ЙОГО СВІТЛІСТЬ
Я. В. ПАН ГЕТЬМАН ВСІЄЇ УКРАЇНИ
ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ**

Світлив В. К. 24. VI. 1918 в Київі,
в городі Гетьманської резиденції

САМОСТІЙНИК ЧИ ФЕДЕРАЛІСТ?

ПРАВДА ПРО ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Всякому ясно, що краще бути сувереном самостійної української держави, чим підручним російського царя. Павло Скоропадський був і хоче бути гетьманом-монархом Самостійної України — а не підданим царя. Сорок пять-міліонова Україна сама по собі буде великою державою. Хиба божевільний замінє достойнство суверена Україна на чолобиття цареви у Москві.

ФЕДЕРАЦІЙНА ЗАЯВА З 14. ПАДОЛИСТА 1918.

Але-ж — скаже неоден читач — гетьман-же зробив федерацію з Москвою! Се було 14-го падолиста 1918 року, коли покликаний гетьманом кабінет Гарбеля оголосив слідуочу програму:

- 1) Охорона української державності;**
- 2) Федерація з Росією;**
- 3) Складання українського парляменту і**
- 4) Земельна реформа на річ селян.**

Чи-ж не ясне, що гетьман федераліст?..

Наведена заява безперечно федералістична, але вона і **підчеркує на першому місці українську державність.**

Чи-ж не є то те саме, що заявляли нераз і не два Грушевський, Петлюра, Винниченко, Микита Шаповал, Скрипник та ін. українські соціалісти всякої масти?.. Чи не стояло те саме в трех універсалах Центральної Ради? Чи-ж не заявляла Центральна Рада в 4-ім універсалі, що вона лиш „з жалем” розвязує федерацію з Росією та лиш „примушена” проголошує повну самостійність України. Чи не поїхали були Грушевський і Винниченко до Большевії — вже по упадку гетьмана і по упадку Директорії — щоби „співділати” з червоною Москвою на основі федерації?!

Чи-ж не очевидне вже з того, що закид федерації підноситься проти гетьмана нещиро, лукаво та по фарисейськи?..

ПРИЧИНІ ЗАЯВИ З 14. ПАДОЛИСТА 1918

Коли маємо судити федераційну заяву гетьманського правительства з 14 падолиста 1918 р., то треба взяти під увагу обставини, серед яких вона зродилася. А були се обставини

невимовно тяжкі. В останніх днях жовтня 1918 р. болгарська армія зложила зброю. Туреччина здалась. Антанська флота увійшла на Чорне Море. В Німеччині вибухла революція. Вслід за тим Австро-угорщина розпалась. Не стало союзників України. Французька фльота затопила або полонила українські воєнні кораблі та висадила в Одесі антанські війська. Німецькі та австрійські війська на Вкраїні зачали вертати домів або большевичитись. Жидівсько-російські большевики по містах України підняли голову, а большевицька армія з Московщини стала напирати на Харківщину. Україна нашлася у крайній небезпеці.

БОЖЕВІЛЬНЕ ПОВСТАННЯ.

Здоровий розум казав тоді усім Українцям обєднатись та підперти гетьмана і його правительство — тим більше, що було се тоді ще самостійницьке правительство, зложене зі звісних українських патріотів, як Стебницький, Дорошенко, Леонтович, Лотоцький, Василенко, Славинський, Вязлів, Бутенко і т. п. Та замісць зробити те, що зробили-би члени кожного іншого народу на світі, себто замісць підперти те правительство в так грізній хвилі, українська соціялістична інтелігенція ошаліла. Вона рішила зачати повстання проти гетьмана, щоби замісць „буржуазного” гетьмана завести соціялістичне правління а замісць приватної власності соціалізм. Було се очевидне божевілля та страшний злочин проти України. Зачинати горожанську війну в такій хвилі значило убити державність України. Та для українських соціялістів партійна їх справа стояла, видко, вище добра України.

ГРІХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.

На жаль — молоді та недосвідчені в політиці С. Стрільці*) під командою Евгена Коновалця дались збаламутити українці.

*) „Українських Січових Стрільців” (УСС) треба відріжнити від „Січових Стрільців” (СС). — У. С. С. були уформовані в Галичині з вибухом світової війни 1914 р. та боролись по боці Австро-Угорщини проти Росії в ім'я визволу України та утворення української держави. В р. 1918 вони були зародком Галицької Української Армії. Натомісць „Січові Стрільці” сформувались у Києві 1917 року з тих У. С. С-ів та інших молодих Галичан, що були в російському полоні. Їх командантом став Евген Коновалець, якому тоді було 25 літ віку. Вони служили як гвардія Укр. Центр. Ради, опісля Гетьмана, даліше Директорії а вкінці от. Петлюри. Коли (по мирі в Ризі) Польща розоружила армію Петлюри, то і Січові Стрільці були розоружені, а полк. Коновалець виїхав з Польщі в заграницю.

їнським соціалістам. Якби не те, Винниченко, Петлюра, Микита Шаповал та ціла їх Директорія не мали-би ніякої оружної сили, з якою зачали би повстання проти гетьмана. Отсей крок Січ. Стрільців був тим більше несподіваним для гетьмана, що він довіряв їм якраз тому, бо, се були Галичане, безумовні самостійники. Саме тому, що се були Січові Стрільці, чільне зерно самостійницької молодіжи, гетьман віддав під їх охорону Білу Церкву, де були головні воєнні магазини та арсенали України. Гетьман боявся дати сі магазини під опіку Придніпрянських полків, бо вважав своїх власних Придніпрянців не так певними, як Січових Стрільців.

Та якраз отсі Січові Стрільці зрадили гетьмана в так тяжкій для України хвилі. Се їх тяжкий історичний гріх. Тому якраз їх провідники з Е. Коновальцем на чолі так лають гетьмана вже цілих 17 літ. Вони хотуть тею лайкою закрити свій тяжкий злочин перед очима українського загалу, що не знає як се все було. Вони вмовляють тому в український загал, що вони „мусіли” зробити повстання, бо гетьман „зрадив” Україну, бо він „зробив федерацію”.

Міжтим се все лукавство, дурення людей та перевертання правди горі дном!

ЩО РАНЬШЕ: ФЕДЕРАЦІЙНА ЗАЯВА ГЕТЬМАНА ЧИ ПОВСТАННЯ ДИРЕКТОРІЇ?

Противники гетьмана з табору соціалістів чи бувших соціалістів (т. зв. петлюрівців), як також споміж бувших провідників Січ. Стрільців (Коновалець та другі), повторюють на тисяч ладів, буцімто Січ. Стрільці і Директорія тому підняли повстання проти гетьмана, бо гетьман „зрадив” та „злучив Україну з Москвою”. Міжтим д-р Осип Назарук, що був учасником та свідком сих подій з падолиста 1918 року, саме недавно оголосив свої спомини з тих подій, в яких виказує всю брехливість сего твердження.

Д-р Назарук стверджує:

- 1) Що перше Директорія і Січ. Стрільці підняли повстання, а вже аж потім гетьман покликав Кабінет Гербеля, котрий оголосив федераційну заяву;
- 2) Що се сам д-р Назарук поміг соціалістам з Директорії перемовити Е. Коновальця і Січ. Стрільців, аби покинули гетьмана, признали Директорію і підняли повстання;
- 3) Що Директорія підняла повстання проти гетьмана не з

національних причин, а лиш тому, бо гетьман був проти республіки і проти соціалізму;

та 4) Що се сам д-р Назарук вставив у готовий уже маніфест Директорії зворот про те, що „гетьман зробив федерацію”, зразу-ж в сім маніфесті ніякої згадки про самостійність чи федерацію не було, бо Директорія не журилася тим, та дбала лише за соціалізацію.

Д-р Осип Назарук пише, що він сьогодня тяжко кається за сей промах. Дозрівши політично, він спізнав, якого лиха наїшло отсе повстання та повалення гетьмана України. Але тоді — 1918 року — д-р Назарук ще сам був соціалістом та республиканцем а до того не знав обставин на великій Вкраїні, бо був там свіжим гостем. Він не знав ще тоді, як мало національно свідомим був народ та інтелігенція на Вкраїні і думав, що там подібно, як у Галичині. Скорі однаке, вже за які три-чотири місяці по виbuchу повстання, коли большевики прогнали Директорію і займили Україну а українські соціалісти показали всю свою нездарність, д-р Назарук зрозумів свій промах.

ХТО ЗРАДИВ УКРАЇНУ?

Фактом є, що повстання зачате Директорією, рішене було українськими соціалістами в порозумінню з большевиками Леніном, Чічеріном та Гавським), ще в вересні 1918 р. — отже майже два місяці до його виbuchу та до т.зв. „федерації” гетьмана з неістнуючим царом.

Признається до сего сам Володимир Винниченко у своїх споминах під титулом „Відродження Нації”. Винниченко пише, що він та інші укр. соціалісти заключили тайну умову з російськими большевиками, щоби зняти повстання, скинути гетьмана, проголосити соціалістичну Україну та сфедерувати її з Советами себто з Москвою.

Се стверджив також прилюдно д-р Лонгин Цегелський, що був тоді послом до австрійського парламенту у Відни. — Д-р Цегелський приїхав до Києва як делегат Укр. Парламентарної Репрезентації в Австрії, щоби розглянути ситуацію та причинитись до вирівнання незгоди, між Гетьманом а укр. соціалістами. Іменно українські посли у Відні боялись — і справедливо — що отся незгода зруйнує молоду українську державу. Около 20 вересня 1918 р. українські соціалісти під проводом Винниченка закликали д-ра Цегелського на свою тайну нараду в будинку Укр. Клубу, взявши згори в д-ра Цегелського слово чести, що про сю нараду буде мовчати. На сій нараді — як

д-р Цегельський засвідчає — говорено про повстання як про рішену вже справу. Д-р Цегельський остеріг тоді присутніх у найбільш рішучих словах, щоби отсего повстання не зачинали, бо зруйнують укр. державу. Але Винниченко і його товариші відкинули сю острогу. Звязаний словом, д-р Цегельський мовчав тоді про сю нараду. Все-ж таки остеріг Гетьмана загально, що між опозицією кипить, що Центральні Держави зближаються до упадку та що треба скріпити становище Гетьмана а відібрati опозиції оружя, заповідаючи сейчас скликання Укр. Сойму та земельний закон. Отсе і зроблено згаданою вже в горі Гетьманською Грамотою з 22 жовтня 1918, а 24 жовтня 1918 покликано кабінет Стебницького з самих замаркованих Українців-патріотів. Але і се не спинило укр. соціалістів. Вони в 20 днів опісля таки зняли своє божевільне повстання.

Все те є найкращим доказом, що повстання Директорії приготовлено не з національних спонук, а з соціалістичних, з партійних. Та ще й приготовлено його в порозумінню з ворогами України. Се була очевидна державна зрада, за яку в інших народів виновників посилається на шибеницю та пятнуеться як зрадників. У нас інакше. У нас державні зрадники парадують перед нашим політично невиробленим загалом як „борці за народ”, як „вожди укр. революції”, як „народні провідники”, ще й кидають болотом клевети на правителя самостійної України, котру вони зраджували Москві.

Остане се також раз на все нестерпним історичним фактом, що повстання соціалістичної Директорії при підмозі Січових Стрільців почалось дня 13 падолиста 1918 р., а гетьман покликав федераційне правительство аж після того, дня 14 падолиста 1918. Се повстання було останнім товчком, що штовхнув гетьмана до сего кроку. Гетьман бачив, що все страчене, що його союзники-ціsar Вільгельм II і ціsar Франц—мусіли покинути свої держави; що російські большевики пхаються на Вкраїну, а французи опанували Одесу і ладяться до походу на Київ та що вкінци його найпевнійше військо, Січові Стрільці, покинули його та перейшли до соціалістів.

В таких обставинах французи обіцювали гетьману признання України за державу та прирікали воєнну поміч проти большевиків — але під услівям, що українська держава буде у федераційнім союзі з Росією (очевидно зновільшевицькою). Гетьман бажав ратувати бодай державність України, коли вже неможливим було вдержатись цілком самостійним. Тому згодився на федераційну заяву.

ДІЙСНЕ ЗНАЧІННЯ ФЕДЕРАЦІНОЇ ЗАЯВИ.

В дійсності властиво ніякої федерації і не було. Була лише заява правительства Гербеля, що Україна бажає бути окремою державою у федерації з Росією. Розуміється: з Росією небольшевицькою а з царською. А що царської Росії тоді не було та і не знати було, чи скоро і чи взагалі вона настане, так і не було з ким федеруватися.

На те і числив гетьман. Згаданою заявою — значить: словами! — гетьман бажав заспокоїти французів та дістати їх признання і поміч (а тим самим і признання та поміч держав побідної Антанти). Опісля вже, закріпивши Україну та з'організувавши сильну укр. армію, можна-би було і сеї „заяви” відпекатися. Гетьман знав, що на величезні російські простори треба-би хиба з міліон доброї армії, щоби дійти до Москви та звалити большевиків. Він знав, що ні Франція сеї армії не дасть ні Україна з рукава її не витрясе. Літа візьме таку армію створити. Гетьман отже з гори знав, що царат не скоро верне до Москви. Для того він і знав, що „заява” правительства Гербеля се лише пусті слова. Заки в Москві самі Росіяне звалили-би большевиків і привернули-би царя, Україна вже так закріпилася як держава сама в собі, що ввесь світ мусівби її призвати самостійною. Се був плян Гетьмана. Дальший розвиток подій у Москві та судьба „білих армій” Денікіна і Врангеля показали, що гетьман вірно оцінював положення на Сході Європи. І сьогодні ще не було-би з ким „федеруватися” та гетьманська Україна вже давно була-би призначена „заборолом Європи проти большевиків” та самостійною.

ФРАНЦІЯ А РОСІЯ І УКРАЇНА.

Декому може дивним буде, длячого Французи наставали на „федерацію” та готові були призвати Україну за державу, але у федерації з Росією? — Міжтим для всякого, хто розуміє міжнародне право, се ясне. Франція (та другі держави Антанти) були союзниками російського царства. Як союзники, звязані умовами з тим царством, вони не могли приложити руки до розбору його — бодай так довго, доки не стане ясним, що се царство пропало на все. З другого боку Франція (і взагалі Антанта) бачили, що якось треба призвати Україну. І знайшли вихід з тої трудности. ? ? ?

В „Своді Законів Російської Імперії” чорне на білім стойть „Указ” царя Алексія Михайловича Романова з 1654 року, що

затверджує Переяславські Статті, котрими гетьман Богдан Хмельницький заключив федерацію з Москвою. Значить: **Переяславська умова існувала правоно дальше та була важна навіть по російським законам** — хоч її Росія не виконувала. Сего якраз хопились французи, розумуючи, що, признання Францією гетьманської України, остаючої у звязи з царом, не є „розбором” Росії а лише приверненням в життя Переяславського договору.

Виходить з того, що і французи не дуже то журились за дійсну цілість Росії, а шукали викруту, як їм призвати українську державу. Що Антанта готова була призвати Україну як державу „федеровану” з Росією, се ствердили скілька разів представники Антанти. Ствердив се також іменем Злучених Держав Америки секретар стану при Вілсоні Лансінг, (в 1920 році у Парижі), коли в него були б. посол австрійського парламенту і член західно-української Укр. Нац. Ради д-р Теофіл Окуневський та посол Укр. Нар. Республіки (від Петлюри) в Лондоні, Олександер Марголін. Якраз отсе правне становище Антанти гетьман бажав визискати в сім тяжкім падолисті 1918 році. — На жаль, українська анархістична інтелігенція не дала йому скінчити його діла, але повалила і гетьмана і Україну — і себе самих...

ФЕДЕРАЦІЯ НА СЛОВАХ А НА ДІЛІ

Коли осьтак гетьман заявляв „федерацію” лише на словах і то з мусу лишенъ, то натомість були в нас інші федералісти таки з засади, з переконання а до того федералісти на ділі. Були ними якраз ті, що кричали та кричуть ще до нині, що гетьман „федераліст” — себто українські соціялісти.

Звісно, що Українська Центральна Рада, котра складалась з самих соціялістів, вперто держалась федерації а так само обстоював її бл. п. Михайло Грушевський. Се було згідне з їх соціялістичною теорією „федерації робучого народу всесвіту”. За цю теорією загубили вони здоровий розум. Самостійність України вважали вони „буржуазною вигадкою”, якої „робучому народові” не треба. Таких поглядів були тоді Винниченко, Микита Шаповал, Мартос, Петлюра, Грушевський і вся їх соціялістична причта. Навіть коли вони заключили союз з Німеччиною і Австро-Угорщиною, то і тоді ще лиш „з жалем” проголошували самостійність.

Чи ж опісля знов не годились Винниченко і Грушевський на дійсну таки федерацію (не лише на словах!), коли порозу-

мілись з Леніном і Раковським та поїхали на Вкраїну (1921 р.) „будувати радянську Україну у союзі радянських республик” — себто просто кажучи: у федерації з Москвою?.. Що правда, Винниченко скоро повернув назад та живе тепер коло Парижа. Побачив, що його не думають зробити головою радянської України та завчасу „вицофався”. Але ані словом не осудив федерації ні большевиків та мовчить до сего дня про самостійність. А проф. Грушевський так і пропав у „сфедеровані” раю. На жаль — за Винниченком і Грушевським тисячі укр. інтелігентів-емігрантів поїхали „федеруватись” з „червоними товаришами”. Сего дня вони — як не пособачились — то або на другій світі або на Соловках чи де в Сибірі на засланню або в тюрмах.

Ба, навіть на вигнанню в Європі українська соціалістична демократія хоріє ще на „федерацію” чи на „союз” з Москвою. Чиж не проголосували потреби „Союза Сходу Європи” небіщик Микита Шаповал, Григорій та інші укр. соціалісти-революціонери тому кілька літ у Празі?..

Гетьман заявляв „федерацію” з мусу та з політичної хитрости; українські соціалісти з засади та з переконання, по щирості — прямо: з політичної глупоти. Сего дня-ж вони та їх однодумці мають чого лаяти гетьмана за ...федерацію!

ГЕТЬМАН ЯК САМОСТІЙНИК.

Дійсні погляди та цілі гетьмана Павла Скоропадського належить виводити з його вроčистих заяв, з його державних актів та з цілої його діяльності. Наведемо лиш, що головне:

1) Коли гетьман Скоропадський був ще командуючим генералом б. царської а вже розпадаючої армії, 1917 року, він створив „І-ий український корпус” та заприсягав його на укр. прапор і на вірність Укр. Центральній Раді та піддав його українському правителству (хоч і соціалістичному!)

2) Коли гетьман Скоропадський дня 29 квітня 1918 обнимав владу, приняв титул „гетьмана всієї України” — чим зазначив своє загальноукраїнське соборництво.

3) В Грамоті з 22 жовтня 1918 гетьман вичисляє, що зроблено для закріплення Нашої Держави як самостійної і незалежної держави”. Гетьман каже в сій Грамоті, що „стоючи на грунті незалежності Української Держави він сподівається „призначення суверенітету Нашого й іншими державами”. Гетьман вичисляє закони, які видано „для закріплення державності України та заявляє, що організується укр. армію і фльоту для

оборони укр. самостійності. Чи можна ясніше ще зазначити ідею самостійної України?..

4) Ставши гетьманом, Павло Скоропадський доручив сформування кабінету міністрів звісному українському вченому і старому членови „Української Громади”, Миколі Василенкови. Проф. Василенко звернувся до лідерів українських партій, щоби вони увійшли в сей кабінет. Будучи соціалістами та республіканцями-демократами, вони не згодились належати до гетьманського кабінету, а опісля лаяли гетьмана, що в него „реакційний” кабінет. Отсей „реакційний” (а в дійсності дуже діловий та прогресивний) кабінет склався під головством Федора Лизогуба, звісного укр. діяча і голови полтавського земства, котрого заходом ще за царських часів здигнено памятник Котляревському у Полтаві, дано почин до памятника Шевченка у Києві та до акції за укр. школою на Вкраїні. Але Лизогуб не був соціалістом і тому його заслужений та величний діяльний кабінет пятновано як „реакційний”. По кабінеті Лизогуба прийшов кабінет Стебницького, старого члена „Укр. Громади”, зложений з самих звісних укр. патріотів. Та мимо того укр. соціалісти, а за ними всякі політичні баламуті брешуть, що правління Гетьмана було „російське”.

5) Гетьман Скоропадський подбав о затвердження самостійності України Німеччиною, Туреччиною, Болгарією, Фінляндією і Швейцарією. Мала затвердити її і Австро-Угорщина, але тимчасом розпалась. Чи „федераліст” дбав-би о визнання України другими державами..

6) Гетьман заходився, щоби прилучити до України Кубанщину, Крим і Бессарабію. Крим таки і прилучив, а Кубанщину був-би прилучив, якби не те, що повстання повалило його. *Бреха! За ЧРЗ Запорожці згубилися!*

7) Гетьман відобрав від Німців українську флоту та переломив опір Німців, щоби організувати укр. армію. Розписав набір рекрутів до укр. армії на падолист 1918 р. — але божевільне повстання перебило се.

8) Дня 10 червня 1918 гетьман явився в Українськім Клубі і виголосив до зібраних українських патріотів промову, в якій сказав, що він „доловить усіх сил, щоби закріпити самостійність України.

9) Дня 29 червня 1918 Гетьман у відповіді на привіт делегації укр. народних учителів заявив, що „250 літ життя України з Москвою були тяжким ярмом національної неволі українського народу”. Він сказав даліше: „Не про себе тур-

Ясно, навіть, Романічко?"

буясь, а тільки про те, щоби жила вільна й незалежна, самостійна Україна", а скінчив окликом: „Єдиній, незалежній, вільний Україні слава!"

10) Дня 6 липня 1918 р. на Укр. Церковнім Соборі Гетьман рішучо заявився за **самостійністю укр. прав. церкви** та сказав: „Розквіт національного духовенства се розквіт вільної української Держави".

11) Кабінет Лизогуба видав дня 10 мая 1918 р. заяву, котрою пятнував як нечесну брехню чутки, буцім-то правительство Гетьмана є вороже самостійній Україні. В сій заявлі сказано: Гетьман це втілення в історичній, національно-українській формі ідеї незалежної та вольної України.

12) Берлінська газета „Берлінер Тагеблют" оповістив розмову свого кореспондента, д-ра Ледерера, з Гетьманом, де Гетьман каже: „Я є Українець з роду і з переконання та бажаю закріпiti самостійність України.

13) Коли Гетьман відвідав німецького цісаря Вільгельма II. цісар заявив при бенкеті, що пє на розвій „самостійної української держави під кермою Гетьмана", на що Гетьман відповів по українськи, що він іменем України дякує цісаревi за сі слова та за те, що Німеччина помогла Україні до нового державного життя!

ЧИ ТРЕБА ЩЕ ДОКАЗІВ?

Таких заяв і актів, в яких Гетьман заявляє себе українським самостійником, було безліч. Весь час свого правління він будував самостійну українську державу. По сім всім ми маємо судити Гетьмана, а не по одноразовій та вимушенні заяві з 14 падолиста 1918 р., котра була лише політичною хитростю супроти французів.

Та наші нерозумні люди вірять клеветникам, що й таким, що самі постійно „федерувались". Не треба казати, яка шкода може вийти з того, коли прийде хвиля відбудови української держави.

Тому пора клеветникам спамятатись та заперестати отсю злочинну роботу. Бо пора се послідняя є!..